

11.10.2010

Dnro 3436/4/10

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Erkki Hännikäinen

JÄTEVESIASIAA KOSKEVAN LAKIEHDOTUKSEN VALVONTA EI KUULU OIKEUSASIAMIEHELLE

1 KANTELU

Arvostelette sähköpostiviesteissänne ympäristöministeriössä valmisteltua hallituksen esitystä (HE 179/2010 vp) laiksi ympäristönsuojelulain 18 ja 103 §:n muuttamiseksi ja ehdotettua lain siirtymäsäännöstä. Siirtymäsäännöksen mukaan lain 18 §:n nojalla säädettyjä jätevesien yleisiä käsittelyvaatimuksia ei sovellettaisi olemassa olevaan käyttökuntoiseen jätevesijärjestelmään, jos kiinteistön haltija ja muut kiinteistöllä vakituisesti asuvat ovat täyttäneet lain voimaan tullessa 68 vuotta.

Hallituksen esityksen erityisperusteluiden kohdassa "Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys" sivulla 15 on esitetty:

"Perustuslain yhdenvertaisuussääntelyn kannalta voimaantulosäännöksen poikkeusmahdollisuus tarkoittaisi yhden kansalaisryhmän asettamista iän perusteella erityisasemaan. Ehdotetun 103 §:n nojalla kuitenkin myös muilla kiinteistön haltijoilla olisi mahdollisuus hakea kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselta kiinteistökohtaista poikkeusta, jos hajajätevesiasetuksen vaatimusten noudattaminen heidän kohdallaan voisi johtaa kohtuuttomaan tilanteeseen. Perusteena kohtuuttomuudelle voisivat olla kiinteistön haltijan alhainen tulotaso ja mahdollisesti myös kiinteistön odotettavissa oleva lyhyt käyttöaika tietyissä erityistilanteissa. Perusteet olisivat siten samoja kuin ehdotukseen sisältyvän yli 68-vuotiaita koskevan poikkeusmahdollisuutta koskevan säännöksen taustalla. Edellä esitetyn perusteella katsotaan, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa säätämisyjärjestyksessä."

Mielestänne esitetty perustelu on hieman ihmeellinen, jos otetaan huomioon, että yli 68-vuotiaat pääsääntöisesti omistavat kokonaan oman kiinteistönsä. Heillä ei ole lainaa kyseisestä kiinteistöstä, mitä nuoremmilla lapsiperheillä taas on. Ihmetystänne herättää myös se, ettei yli 68-vuotiaiden osalta katsota lainkaan heidän tulotasoaan, omaisuuttaan sekä muun muassa pääomatulojaan, joita on hyvin suurella osalla yli 68-vuotiaista. Sillä seikalla ei pääsääntöisesti ole mitään merkitystä, kuinka pitkä kiinteistön arvioitu käyttöikä on, koska on paljon sellaisia yli 85-vuotiaita henkilöitä, jotka asuvat vielä kotonaan. Tosiasia myös on, että asumisaikaa kotona pyritään kuntien ja valtion taholta koko ajan pidentämään.

Käsityksenne mukaan se puolestaan on oikeudenmukaista, että jos ihminen on todellisuudessa köyhä, eikä hänellä ole varaa rakentaa jätevesijärjestelmän suuren velkamäärän tai muun vastaavan syyn perusteella, hänelle voidaan myöntää lykkäystä 1–5 vuotta kerralla. Tilanne tarkistettaisiin ennen kuin mahdollinen uusi jatko aika myönnettäisiin.

1.2

Lisäkirjoituksenne

Kerrotte lisäkirjoituksessanne 5.10.2010, että kiinteistönne jätevesiasiat oli saatettu 12 vuotta sitten lain tuolloin edellyttämään tasoon. Jätevesijärjestelmä ei kuitenkaan vastannut nykyisen ns. hajajätevesiasetuksen edellyttämää tasoa. Kun myitte kiinteistönne, hajajätevesiasetuksen vaatimukset vaikuttivat kiinteistön kauppahintaan 10.000 euroa sitä alentavasti. Tiedustelette, kuka korvaa Teille näin aiheutuneen vahingon.

2

RATKAISU

Hallituksen esitys ympäristönsuojelulain muuttamiseksi ja perustuslain 6 §

Hallituksen esityksessä laiksi ympäristönsuojelulain 18 ja 103 pykälän muuttamisesta ympäristönsuojelulakia esitetään muutettavaksi siten, että kiinteistön ominaisuuksiin ja kiinteistön haltijaan liittyvät erityispiirteet voidaan nykyistä joustavammin ottaa huomioon talousjätevesien käsittelyä koskevia säännöksiä sovellettaessa. Ympäristönsuojelulain nojalla niin sanotussa hajajätevesiasetuksessa annettujen talousjätevesien käsittelyvaatimusten noudattamisesta voitaisiin hakemuksesta vapauttaa enintään viideksi vuodeksi kerrallaan muun ohessa kiinteistön haltijat, jotka ovat iäkkäitä tai vaikeassa elämäntilanteessa. Lain siirtymäsäännöksen mukaan yleisiä käsittelyvaatimuksia ei sovellettaisi jo olemassa olevaan käyttökuntoiseen jätevesijärjestelmään, jos kiinteistön haltija ja sillä vakituisesti asuvat ovat täyttäneet 68 vuotta ehdotetun lain voimaan tullessa. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2011.

Arvostelette kirjoituksessanne 68 vuotta täyttäneiden vapauttamista suoraan lain nojalla jätevesien käsittelyvaatimuksista ja sen tueksi esitettyjä perusteluja. Julkisuudessa käydyssä keskustelussa on esitetty epäilyjä siitä, että tämä vapautus olisi perustuslain 6 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuusperiaatteen ja syrjintäkiellon vastaista. Vaikka ette itse ole suoraan tähän vedonnutkaan, katson kuitenkin, että myös Teidän esittämänne arvostelu perustuu osaltaan siihen.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Tämän yleisen yhdenvertaisuusperiaatteen on katsottu velvoittavan tuomioistuimia ja viranomaisia lain soveltajina. Ihmisiä tulee kohdella yhdenvertaisesti lakia sovellettaessa tekemättä muita kuin jo laista itsestään johtuvia eroja.

Yhdenvertaisuussäännös kohdistuu perusoikeusuudistuksen esitöiden perusteella ja perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan myös lainsäätäjään. Lailla ei voida mielivaltaisesti asettaa kansalaisia tai kansalaisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Yhdenvertaisuussäännös ei kuitenkaan edellytä kaikkien kansalaisten samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia.

Yleistä yhdenvertaisuusperiaatetta täydentää lain 6 §:n 2 momentin sisältämä syrjintäkielto, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan syrjintäkiellon ei ole katsottu kieltävän kaikenlaista erontekoa ihmisten välillä, vaikka erottelu perustuisi säännöksessä nimenomaan mainittuun syyhyn. Perustelulle asetettavat vaatimukset ovat erityisesti säännöksessä lueteltujen kiellettyjen erotteluperusteiden kohdalla kuitenkin korkeat.

Lakien peruslainmukaisuutta valvoo lain eduskuntakäsittelyssä eduskunnan perustuslakivaliokunta. Perustuslain 74 §:n mukaan eduskunnan perustuslakivaliokunnan tehtävänä on antaa lausuntonsa sen käsittelyyn tulevien lakiehdotusten ja muiden asioiden perustuslainmukaisuudesta.

Näin ollen lakiehdotuksen eduskuntakäsittelyssä perustuslakivaliokunta valvoo lain perustuslainmukaisuutta yhdenvertaisuus- ja muiden perusoikeuskysymysten osalta ja antaa lausuntonsa lain säätämisjärjestyksestä. Mitä muutoin tulee hallituksen esitystä kohtaan esittämääne arvosteluun, niin totean, että kysymys on sellaisista poliittisista valinnoista, joihin oikeusasiamiehen tehtävänä ei ole puuttua. Viimekädessä tällaiset kysymykset ratkaisee eduskunta, joka päättää lain sisällön hyväksymisestä. Eduskunnan lainsäädäntötoiminnan valvominen ei puolestaan kuulu oikeusasiamiehelle.

Tässä vaiheessa en voi myöskään ottaa kantaa hallituksen esityksen sisältöön ja sen perusteluihin, koska oikeusasiamies ei yleensäkään puutu vielä keskeneräisiin asioihin.

Vahingonkorvauskysymykset

Katsotte, että hajajätevesiasetuksesta on aiheutunut Teille vahinkoa kiinteistön alentuneen kauppahinnan johdosta, koska kiinteistöne jätevesijärjestelmä ei täyttänyt asetuksen vaatimuksia, ja tiedustelette, kuka korvaa Teille tämän vahingon. Oikeusasiamiehen tehtävin ei kuitenkaan kuulu käsitellä vahingonkorvauskysymyksiä tai ottaa kantaa vahingonkorvausvelvollisuuteen.

Yleisellä tasolla voin kuitenkin todeta seuraavan.

Hajajätevesiasetuksen vaatimuksista aiheutuvista kustannuksista vastaa kiinteistön omistaja tai haltija. Kuten usein on asianlaita uuden lainsäädännön kiinteistöille asettamien tiukentuneiden vaatimusten kohdalla, näitä kustannuksia ei ole laissa säädetty korvattavaksi asianomaiselle. Tämä on lainsäätäjän ratkaisu, johon oikeusasiamies ei voi puuttua.

Sen ohella, että järjestelmän uudistamisesta aiheutuu kustannuksia, asetuksen vaatimuksilla saattaa olla vaikutusta myös kiinteistön kauppahintaan, jos kiinteistön jätevesijärjestelmää ei ole saatettu asetuksen edellyttämälle tasolle, koska kustannukset jäävät tällöin myöhemmin ostajan vastattavaksi.

Vaikka kustannuksia ei ole säädetty korvattavaksi, jätevesijärjestelmän uudistamiseen on kuitenkin saatavissa avustuksia ja siihen kuuluvan työn osuutta voidaan hyödyntää kotitalousvähenyksessä.

Kirjoituksenne 21.9.2010

Kirjoituksenne 21.9.2010 oikeusasiamiehelle, jossa muun muassa arvostelitte ympäristöministeriön virkamiestä entisen ympäristöministerin Jan-Erik Enestamin harhaanjohtamisesta hajajätevesiasetusta valmisteltaessa, ratkaistaan eri asiana diaarinumerolla 3254/4/10 ja siihen annetaan Teille myöhemmin erikseen vastaus.